

JAARBOEK

VAN HET

KONINKLIJK NEDERLANDSCH GENOOTSCHAP

VOOR

MUNT- EN PENNINGKUNDE

ONDER DE ZINSPREUK

„Concordia res parvae crescunt”

TE

AMSTERDAM

III. 1916.

AMSTERDAM

JOHANNES MÜLLER

1916.

KORTE BIJDRAGEN.

1. De verpachting der Zeeuwsche munt in 1601.

Toen de Heeren Staten van Zeeland den 3 Nov. 1600 ter vergadering bijéén waren, behoorde tot de onderwerpen van den dag een voorstel tot het gaan verpachten der Zeeuwsche munt.

Op het laatst van Januari 1601¹⁾ was men het reeds in zooverre eens geworden, dat de toenmalige muntmeester JACOB BOREEL er in kon worden gekend, aan wien men, dank zij zijn langdurigen dienst aan de munt, de voorkeur der verpachting zou geven. Men vond het echter noodig de Generaal-meesters der munt MELCHIOR WYNTRENS of Wyntges en VAN NISPEN zoo spoedig mogelijk te laten overkomen, zoodat zij den 9 Februari reeds konden worden gehoord. JACOB BOREEL was heelemaal niet ingenomen met het nieuwe plan der Heeren; zooveel hij kon, had hij er tegen geprotesteerd, maar ziende, dat er niets meer aan te veranderen viel, verzocht hij, nu hij zoovele jaren de munt eerst als waardijn, later als muntmeester had bediend, «een eerlyck afscheyt te mogen ontfangen, ook dat men hem toch niet buyten tijts uit den huysse tot de munte

¹⁾ Uit de Staten notulen van Zeeland van het jaar 1601. Zie ook: J. BROEKEMA. *Geschiedenis der Zeeuwsche munt*, waarin ook deze verpachting in het kort wordt medegedeeld.

gedestineert zoude zetten, maar dat hij die woning tot Mei a. zou mogen blijven betrekken. «Ende», zoo vervolgt BOREEL, «dat de Heeren zouden verstaen tot het maecken van zijn Busse, ten eynde dat hy tot synder ende syne kinderen en nakomelingen ontlastinge, daer af zoude mogen ontslagen worden. Ende dat men hem zoude betalen de som van 5000 Rijnsgulden, die hy hadde gesupersedeert, op hope dat een penningh ofte meer geordonneert zoude geweest zijn, daeran hy deselve somme zoude mogen verhalen». De Heeren vonden dit alles zeer billijk. BOREEL mocht tot Mei blijven waar hij was, evenwel met dien verstande, dat, zoodra iemand de munt zou hebben gepacht, hij dien persoon zou moeten helpen aan «fournaisen, werckplaetsen ende hetgene voorder daer af dependeert». Ook zou zijn Busse worden opgenomen en de achterstallige schuld hem worden uitbetaald. Nadat BOREEL gehoord was, maakte generaal WYNTKENS zijn opwachting bij de Heeren. Verschillende zaken werden toen besproken, zooals het al of niet laten slaan van eenige nieuwe munten, waarop de verpachtingszaak aan de orde kwam. WYNTKENS toonde zich hiervan een groot voorstander te zijn, raadde het daarom ten sterkste aan als bevolen zijnde door de Generaliteit, het moest een vrije verpachting zijn, zonder dat door het land (hier de prov. Zeeland) eenige onkosten zouden worden gedragen. Natuurlijk moesten er eenige bepalingen worden gemaakt, bijv. dat de muntneester tegelijkertijd geen ander ambt zou mogen bedienen en dat hij in geen geval aandeel zoude hebben in de levering van het materiaal, enz. enz.

Drie dagen daarna werd opnieuw van «na noen tot

'savonds spade» met MELCHIOR WYNTKENS geconfereerd, zeker een bewijs van het gewicht der zaak. Aan de beide generaals werd toen het maken van een instructie voor de verpachting opgedragen. 15 Febr. waren zij met het ontwerp gereed. De munt zou tegen 1 Maart voor den tijd van zes jaren worden verpacht. Openlijk werd de instructie den volke voorgelezen, waarna een ieder vrijheid had zijn pachtbiljet in te leveren. Na de voorlezing werd JACOB BOREEL bij de Heeren binnen geroepen, hem werd de voorkeur der paching gegeven. BOREEL wenschte er echter niet op in te gaan, hij gevoelde zich te oud om de munt nog langer te bedienen, maar hij zou gaarne «een jonckman van competenten ouderdom willen aanbevelen, die hy meynde zijn doghter te geven, denwelcken hy met sijn crediet, wetenschap en experiëntie zoude assisteeren». Welnu, laat uw a. schoonzoon zijn biljet maar indienen werd hem geantwoord. En zoo geschiedde. Bij opening bleek diens bod 600 p. vls. te bedragen. Dit werd niet voldoende gevonden, waarop Roubergen herhaalde malen luidkeels aanspoorde een hooger bod te doen, maar niemand verscheen. De Staten vonden echter den aangeboden jongeling niet geschikt, «te jonck en te onervaren», hij was, meende men, in gelycke zaken niet geoeffend en men geloofde niet, dat hij de munt in eere zou brengen. Nogmaals werd BOREEL aangezocht pachter te worden, maar te vergeefs. Hij gevoelde zich te oud, was daarbij Raad van de stad, beval zijn candidaat opnieuw ten zeerste aan, van wien hij overtuigd was dat hij binnen een maand of twee drie zoo bekwaam zoude wezen als iemand anders, belovende hem met raad en daad te zullen bijstaan. Dat JACOB BOREEL.

zich op zijn hoogen leeftijd beriep om de munt niet te pachten, moet slechts als een voorwendsel worden beschouwd, — een smoesje, zooals we thans wel zeggen — want in 1601 was hij slechts 49 jaren oud, leefde er nog 35 bovendien. Ook nam hij in 1602 een werkzaam aandeel als kolonel in het beleg van Sluis. Er moet dus een andere reden voor de weigering hebben bestaan.

De Staten hadden intusschen bemerkt, dat generaal WYNTKENS neiging had getoond zelf pachter der munt te willen worden. Zij namen hem hierover in gehoor. Na wat heen en weer gepraat, werd hem inderdaad de munt gegund tegen 750 p. vls. of 4500 gulden, waarop hij de gelukwenschen der Heeren ontving.

De nieuwe muntmeester legde den 16 Febr. den vereischten eed af. Later beweerde WYNTKENS de munt voor 4000 r. guldens te hebben aangenomen, maar dat ontkennen de Staten beslist. Het eindresultaat was dat WYNTKENS zes jaren lang 700 p. vls. of 4200 r. g. te betalen had.

Het bleek echter reeds spoedig, dat het samenwonen met BOREEL ¹⁾ niet gemakkelijk zou gaan, want men kon voor den nieuwen muntmeester geen «kamer met een schouwe» reserveeren.

BOREEL was gewillig genoeg in deze en verklaarde

¹⁾ JACOB BOREEL, ridder, heer van Duynbeke, Westhove, enz, zoon van PIETER BOREEL, die tijdens de troebelen naar Norwich was uitgeweken en aldaar ook overleed, was in 1576 Raad en later Burgemeester van Middelburg. Hij overleed in 1636 op 84-jarigen leeftijd (BROEKEMA, l. c. blz. 369.) Als gage kregen de burgemeesters in 1561 ieder £ 8 : 6 : 8. //om by heurl. daermede te houden elcx een dienaar ofte knecht in den cost die dagelijks met heurluyden lanx de straete van der stadt en elders achter heurl. te gaene tot eere van het officie van burghmeester-scap ende van de stadt // (KESTELOO, *Stadsrekeningen*.)

1 Maart te zullen vertrekken, mits de hem toekomende 5000 r. g. werden uitbetaald. Dit is zeker zoo geschied, want we hooren in de notulen verder niets meer over deze zaak.

WYNTKENS bleef aan de munt tot 1612, wanneer hij als muntmeester van Zeeland door BALTHASAR VAN DE VOORDE werd opgevolgd.

M. D. M.

II. Hondenpenningen bij hondsolheid.

In vele gemeenten van ons land zijn vroeger of later hondenpenningen ingevoerd, die als bewijs moesten dienen, dat de verschuldigde belasting voor het houden van honden was betaald. Het waren dus in hoofdzaak controlemiddelen. Ze zijn meestal in rood- of geelkoper dan wel in zink of blik vervaardigd, respektievelijk voor luxe- en werkhonden. Op de voorzijde staat meestal het gemeentewapen; op de keerzijde het jaartal en het nummer. Ieder jaar wisselt de vorm af. Dordrecht heeft de letters van het alfabet voor zijn hondenpenningen uitgekozen; Delft gaf een koperen strikje; Doesburg een lang smal reepje met scherpe of ovale hoeken. Sommige zijn reeds zeer oud. Breda bijv. had reeds in 1803 hondenpenningen in gebruik, den Bosch in 1804; de meeste echter zijn uit de laatste helft der 19^e eeuw. Sommige gemeenten, zooals Dokkum, hebben ze, na ze een poos in gebruik te hebben gehad, weder afgeschaft, vermoedelijk om de betrekkelijk hooge kosten van aanmaak. Men begrijpt dat hondenpenningen van Dokkum thans niet gemakkelijk meer zijn te verkrijgen. Het

wordt meer dan tijd, dat er eens een lijst van de reeds verschenen hondenpenningen wordt uitgegeven ¹⁾).

Niet altijd echter hebben de eerste hondenpenningen als bewijs voor betaalde belasting gediend. In de stad Rostock, bijv., verschenen ze voor het eerst bij gelegenheid, dat er in die stad hondsdolheid woedde.

Archivaris LUDWIG KRAUSE vertelt ons dit in een zeer lezenswaardig artikel ²⁾), waaruit hier enkele mededeelingen volgen: In het najaar van 1775 werd de stad opgeschrikt doordat zich eenige gevallen van honds-dolheid hadden voorgedaan. De waakzame raad, die radikaal wilde helpen, beval onmiddellijk, dat alle honden zouden worden opgesloten of aan den ketting gelegd, en dit gedurende zeven weken lang. Zag men na het bekendworden van het plakkaat nog honden op straat loopen, dan had de scherprechter het recht ze af te maken. De Stads-commandant Oberst von GLUER bemoeide zich echter ook met de zaak, liet de stadswacht aanzeggen alle binnenkomende reizigers, die honden bij zich hadden, te waarschuwen, maar kon zich niet vereenigen met het raadsbesluit, dat hij al te kras vond. Hij kwam toen met het voorstel de gezonde honden vrij te laten rondloopen, mits dat ze aan den hals een bijzonder teeken zouden dragen. Zijn

¹⁾ Jhr. M. A. SNOECK gaf in 1875 *„De 's Hertogenbossche hondenpenningen“* in het licht, dat vele belangrijke bijzonderheden bevat over de van 1804—1872 te 's-Hertogenbosch vervaardigde hondenpenningen, en op een plaat een vijftal dezer stukken afbeeldt. Ook G. VAN ORDEN beeldt in zijn *„Bijdragen tot de Penningkunde“* op plaat VI een elftal dezer penningen af, tusschen 1797 en 1807 geslagen. Zie ook *Vervolg VAN LOON*, pag. 465.

²⁾ *Hundenmarke als Gesundheitsmarken bei Tollwut* in: *Beiträge zur Geschichte der Stadt Rostock*. IX. Band. 1915.

voorstel vond bijval. Maar zoo geheel gemakkelijk ging het vrij rondloopen toch niet, want geen viervoetertje mocht 's Heeren straten bewandelen, alvorens van den zoogenaamden «Tollwurm» te zijn bevrijd. Onder «Tollwurm» verstond men het wegnemen van een pees onder de tong, die men voor de oorzaak der honds-dolheid hield. Was deze pees verwijderd, dan had, volgens de toenmalige begrippen, de hond verder van de gevreesde ziekte niets meer te duchten. Na de operatie kreeg het dier een metalen draagpenning om den hals. Oberst VON GLUER mag dus als de uitvinder der Duitsche hondenpenningen worden beschouwd. Eerst in Januari 1889 kwamen de gewone hondenpenningen te Rostock in gebruik, zooals uit het volgende blijkt: «An Stelle der Quitung wird für jeden versteuerten Hund eine Marke von Blech verabfolgt, auf welcher die Jahreszahl des Steuerjahres eingeschlagen ist. Dieselbe musz an dem Halsband befestigt und stets von dem Hunde getragen werden»

Medegedeeld door M. D. M.

III. Jan Remmerszn., medailleur A^o. 1599.

In eene notariëele akte van het jaar 1599, vond ik dat JAN REMMERSZN., medallyemaker, gehuwd was met GEERTRUIJT JANSZ., oud 42 jaar. Haar eerste man, welke in 1585 nog in leven was, heette FREDERICH JANSZ.

(Protocol van notaris ISAAC TROOST, resideerende te Rotterdam, pag. 249 en 250).

Rotterdam, September 1916.

A. HOYNCK VAN PAPENDRECHT.

BOEKBESPREKING.

Muntverslag over het jaar 1915.

In het *Jaarverslag van 's Rijks Munt* lezen wij, dat gedurende 1915 vervaardigd zijn 105.575.000 muntstukken met een nominale waarde van f 19.353.100. Hiervan werden alleen voor f 14.215.000 aan guldens geslagen.

Den Rijks stempelsnijder J. C. WIENECKE werd opgedragen het voorloopig ontwerpen van nieuwe modellen van sommige van Rijkswege uitgegeven penningen, een opdracht die zeker met ingenomenheid door belangstellenden in onze medailleerkunst zal worden vernomen. Vooral onze belooningspenningen voor trouwen dienst bij de land- en zeemacht, die sedert 1825 vrij wel onveranderd gebleven zijn, mogen wel eens door andere meer smaakvolle stukken vervangen worden, en is het daarom te hopen, dat de pogingen van den muntmeester met succes bekroond mogen worden en dat het WIENECKE gegeven zal zijn, om de weinig artistieke officieele belooningspenningen door fraaie stukken te vervangen.

Voor verzamelaars van Nederlandsche en Koloniale munten is ten slotte uit het verslag van belang de bijlage II, bevattende eene opgave van de aantallen Nederlandsche muntspeciën door 's Rijks Munt afgeleverd van 1840—1916 en der munten voor de Nederlandsche Koloniën en bezittingen van 1851 tot 1916.

A. O. v. K.

Verslag Kon. Penningkabinet 1915.

Het is den directeur van het Kon. Penningkabinet, niettegenstaande geene belangrijke munt- en penningveilingen in ons land hebben plaats gehad, toch mogelijk geweest eenige interessante stukken te bemachtigen. Laten wij met de penningen aanvangen. De oudste der aanwinsten is een 17^e eeuwse huwelijkspenning door ADR. DE GREBBER. Wij vinden deze medaille — een geschenk — reeds in de verzameling aanwezig (zie *Cat. Kon. Kab.* I, No. 572). Daarop volgen een viertal penningen uit den tijd van WILLEM III en MARIA van Engeland, waarvan drie door DE WINTER zijn gesneden.

Uit de 18^e eeuw zijn eenige belangrijke penningen, door M. HOLTZHEY vervaardigd, beschreven. Een opvallende aanwinst is zeker de unieke zilveren penning door de stad 's-Gravenhage aan JACOB HOBEIN of HOBEYN geschonken, toen deze in 1831 een sloep, waarin 's lands vlag, onder zeer moeilijke omstandigheden behouden in de haven terugbracht. Wat is er over dat heldenfeit toen en in 1881 gejubeld! HOBEYN woonde bij het 50-jarig jubilé van die gebeurtenis in Vlissingen. De stad was geheel in feestdos, en vereerde hem een zilveren beker, terwijl liedjes als dit langs de straten klonken:

Zoolang matrozen als HOBEYN
De zenuw van den Staat nog zijn,
Zal Holland veilig wezen.

Wat zouden de tegenwoordige oorlogshelden glimlachen over al dat feestgedoe van HOBEYN's daad!

Het verslag vermeldt vervolgens de aankoop van een groot aantal hedendaagsche Belgische gedenkpenningen,

een aanwinst, door den directeur als een zeer welkome aangehaald. Het viel ons hierbij op, dat, evenals hier te lande, ook in België vele penningen op tentoonstellingen, wedstrijden, enz. zijn geslagen. Er komen onder de aangeworven echter ook zeer merkwaardige voor.

Onder de munten vermelden wij gaarne een zeldzamen Tourschen groot van GUISBERT VAN BRONCKHORST, alsmede een dito daalder van GEERTRUIDA VAN BRONCKHORST, Vrijvrouwe van Vianen.

Interressanter is nog wel een onbeschreven vierde rozenobel van Overijssel met den titel van FILIPS. Deze kwart rozenobel komt niet bij VERKADE voor; in de rijke verzamelingen RIJNBENDE, STEPHANIK e. a. zoekt men hem te vergeefs.

Een viervoudige zilveren ducaton van FILIPS IV van Brabant, alsmede een hoogst zeldzame daalder van 30 st. van Mégen van CHARLES DE CRÖY, prins van Chimay, een afslag in goud van den dubbelen scheepjesschelling van Holl. en West-Friesland van 1747, waarvan de uitvoering zeer fraai moet zijn, daar de kleur der vlaggen er in 3 kleuren is op afgebeeld, benevens enkele Javaansche tempel- of wajongpenningen, mogen nog afzonderlijk hier worden vermeld.

Aan het slot van het Verslag worden hoogst interessante zegelstempels, door bemiddeling van den algemeenen Rijksarchivaris verkregen, uitvoerig beschreven. Vele zijn uit den Franschen tijd, maar er zijn ook oudere onder, als het Grootzegel van Holland en een leenzegel van het jaar 1660.

Bijzonder merkwaardig is een zilveren zegelstempel, van de Abdij van Rijnsburg, in 1787 naar het origineele ivoren middeleeuwsche zegel dier Abdij, vervaardigd.

In 1574 werd dit met andere archiefstukken tijdelijk op de Secretarie van Leiden bewaard.

Het verheugt ons te lezen, dat van af October 1915 een waker, vergezeld van een waakhond, gedurende den nacht regelmatige rondes door het gebouw der Kon. Bibliotheek doet. Ook andere veiligheidsmaatregelen tegen inbraak zijn door den directeur genomen.

Wij hopen, dat, niettegenstaande de moeilijke tijden, ook in het volgende jaar nog wat interessants voor het Kon. Kab. zal kunnen worden verkregen.

M. D. M.

Numismatiek in niet-Numismatische Tijdschriften.

Op de volgende artikelen willen wij even de aandacht onzer lezers vestigen.

I. PH. F. W. VAN ROMONDT. *Het muntmeestersgeslacht Wyntgens.* (Maandblad van het Genealogisch-Heraldisch Genootschap «de Nederlandsche Leeuw» 1915). Van dit geslacht, dat tal van muntmeesters onder zijne leden, zoowel in mannelijke als vrouwelijke lijn telde, verscheen in den *Overijsselschen Almanak voor Oudheid en Letteren* van 1854 eene genealogie van de hand van COST JORDENS. De heer VAN ROMONDT heeft deze belangrijk kunnen aanvullen door gebruik te maken van een tweetal geslachtslijsten in handschrift, berustende in het archief der Vereeniging tot beoefening van Overijsselsch regt en geschiedenis, uit het Arnheemsche schepenarchief en verder uit stukken, aanwezig in de archieven te Deventer en Kampen.

II. JOSEPH EVERTS, *Medailleur*, door D. S. VAN ZUIDEN (*Oud-Holland* 1916). Over dezen aan de Munt te Dordrecht werkzaam stempelsnijder, geboren te s-Her-

togenbosch in 1754, worden belangrijke bijzonderheden medegedeeld, vooral wat betreft het maken van een proefmunt, toen EVERTS in 1783 dong naar de betrekking van stempelsnijder aan de Munt te Dordrecht en hij uit de 5 sollicitanten gekozen werd, daar hij «in bequaemheid en netheyd zeer grootelijks emineerde». Een viertal door EVERTS vervaardigde penningen, een ducaat van 1805 en de reeds vermelde proefmunt (een dukaton van 1787 met de initialen I E) worden bij het artikel afgebeeld.

Waar en wanneer EVERTS gestorven was, kon de schrijver niet ontdekken; kort na het verschijnen van zijn artikel vond hij echter, dat JOSEPH EVERTS 13 Mei 1807 te 's-Gravenhage overleden is, drie minderjarige kinderen nalatende. ¹⁾

III. *De Costermans Penning*, door A. O. VAN KERKWIJK (*Oude Kunst* 1916). In dit artikel wordt eene beschrijving gegeven van den penning bij v. LOON III, pag. 508 afgebeeld, op het wijnkoopersoproer te Rotterdam en plunderen van het huis van den hoofdschout JACOB VAN ZUYLEN VAN NYEVELT. Veel is er te doen geweest om dien door J. SMELTZING vervaardigden penning; de medailleur moest er zelfs voor de vlucht nemen en als een «ballingh buyten sijn geboorteplaats en vaderland swerven». De op het Rijks Archief berustende processtukken over deze zaak verschaften de stof voor dit artikel, waarbij, naast den penning, een blauw Chineesch bordje en kopje en schoteltje afgebeeld worden, waarop dezelfde voorstellingen als op den penning voorkomen.

¹⁾ *Oud-Holland* 1916 bevat verder nog belangrijke geïllustreerde artikels van Mr. Dr. S. MULLER FZ. en Dr. H. E. VAN GELDER over den «baleinwerker» JOH. OSBOUN en de bij v. LOON II, pag. 159, afgebeelde penningplaten.

LEVENSBERICHTEN.

ADRIAAN BOM. †

Den 3 Februari 1916 overleed te Amsterdam in den ouderdom van zeventig jaren ADRIAAN BOM, de laatste der tien numismaten, die van 5 tot 8 Juli 1891 te Brussel aanwezig waren ter bijwoning van het Congrès international de numismatique en aldaar tot de oprichting van ons genootschap besloten.

Hij was een zeer bekende Amsterdamsche figuur, gesproten uit een geslacht, dat sinds 1756 auctionnarissen voortbracht.

Aanvankelijk werkzaam in den tooneel- en prentenboekhandel van zijn vader G. TH. BOM, was de overledene sinds 1863 als auctionnaris werkzaam onder de firma G. THEOD. BOM EN ZOON, als hoedanig hij den gouden tijd van de groote munt- en penningveilingen medemaakte. Tot voor enkele jaren kon men hem dan ook dagelijks in de veilinglokalen dezer firma aantreffen.

Deze firma was tot en met het jaar 1901 de uitgeefster van het Tijdschrift van ons genootschap.

Op bladz. 326 van jaargang X wordt ADRIAAN BOM hulde en dank gebracht, voor het gedurende tien jaren kosteloos verzorgen, verspreiden en herbergen van de vele afleveringen van ons tijdschrift.

Als bijlage tot jaargang I gaf hij eene «*Uitbreiding op den penning geslagen ter gedagtenis van het 25 jaarige vreugdenfeest van 't Gezelschap 't Slangenest (1742)*».

Zelf in het bezit van eene niet onbelangrijke munt- en penningverzameling, stond hij liefhebbers steeds gaarne met raad en daad ter zijde.

Belangrijker dan zijne penningverzameling was de door den overledene nagelaten numismatische bibliotheek; deze was grootendeels nog afkomstig van zijn vader, den heer G. THEOD. BOM (overleden in 1884) en bevatte een aantal handschriften van Nederlandsche numismaten, die vooral voor de kennis der muntverzamelaars en verzamelingen hier te lande in het midden der 19de eeuw van veel belang zijn. Penningverzameling en bibliotheek zijn 28 Juni j.l. te Amsterdam verkocht.

De lichamelijke opvoeding van de jeugd vond in hem een groot voorstander. Bekend is het, hoe hij zich geïnteresseerd heeft voor de jongelingsgarde «Klein maar dapper», die in tal van plaatsen van ons land navolgers heeft gevonden.

Meermalen zagen wij hem in ons midden, de laatste maal op onze 13 Juni 1914 te Arnhem gehouden vergadering.

Onder groote belangstelling werd 8 Februari het stoffelijk overschot van onzen laatst overgebleven lid-oprichter aan den schoot der aarde toevertrouwd op de Nieuwe Oosterbegraafplaats te Watergraafsmeer. ¹⁾

Amsterdam.

H. J. S.

¹⁾ In het *Nieuwsblad voor den Boekhandel* 1916. No. 11. pag 206 wijdt de heer L. J. VEERMAN een warm «in memoriam» aan zijn overleden vriend ADRIAAN BOM.

ALPHONSE DE WITTE, †

1 Augustus overleed te Brussel na een langdurige ongesteldheid. ALPH. DE WITTE, die, vooral in vroeger jaren, veel ons land bezocht en eene gaarne geziene verschijning op onze jaarvergaderingen was. Reeds in den eersten jaargang van ons tijdschrift verscheen van zijn hand een artikel *«Des connaissances requises des aspirants conseillers et maîtres généraux des monnaies, au commencement du XVIIIe siècle, dans les Pays-Bas espagnols et du serment des monnayeurs brabançons et hollandais»*, terwijl in de jaargangen 4—6 zijn *«Le Jeton dans les Comptes des maîtres de Monnaies du duché de Brabant au XVIIe et XVIIIe siècles»* verschenen, in welke reeks artikelen hij belangrijke bijzonderheden mededeelt over de te Antwerpen en Brussel vervaardigde legpenningen en hunne makers, alles geput uit de muntrekeningen, voorhanden in de archieven dier steden. Nog stond hij voor den eersten jaargang van ons Jaarboek af een geïllustreerd artikel *«Etiquettes de Changeur»*, zijn laatste numismatische arbeid. Zijn voornaamste werk is zeker wel zijn *Histoire Monétaire des comtes de Louvain, ducs de Brabant et marquis du Saint Empire Romain*, Anvers 1894—1899, verschenen in de werken der *«Académie d'archéologie de Belgique»*, maar ook afzonderlijk in den handel gebracht. Van zijn hand verscheen verder, in opdracht

der Belgische regeering, in 1912 de *Catalogue des Poinçons et Matrices du Musée de l'Hôtel des Monnaies de Bruxelles*, waarin hij eene beknopte maar duidelijke beschrijving geeft van de belangrijke verzameling munt- en penningstempels in de Munt te Brussel voorhanden.

Groot bewonderaar van de moderne Fransche en Oostenrijksche penningen, richtte hij in 1901 met Dr. DE DOMPIERRE DE CHAUFÉPIÉ de Nederlandsch-Belgische Vereeniging der Vrienden van de Medaille als Kunstwerk op, en heeft hij er veel toe bijgedragen, om in zijn vaderland de belangstelling voor de moderne medaille te doen toenemen en het doen vervaardigen van penningen aangemoedigd. Vermelden wij ten slotte nog de voornamelijk door zijn toedoen tot stand gekomen «Salon international de la Médaille d'Art» te Brussel (1910) en te Gent (1913), waar de penningen op voorbeeldige wijze tentoongesteld waren.

In 1912 vervaardigde zijn vriend, de Brusselsche medailleur G. DEVREESE, eene fraaie goed gelijkende portretplaquette van DE WITTE, die hem te Brugge bij gelegenheid der gehouden jaarvergadering van de Société Royale de Numismatique, in Juli van dat jaar gehouden, werd aangeboden. De keerzijde dezer plaquette vertoont de poort van de Munt te Antwerpen, zooals die was op het einde der 16de eeuw, met het opschrift: MONETA DUCIS BRABANTIA, eene zinspeling op de WITTE's hierboven vermeld werk over de Brabantsche munten.

A. O. v. K.

Verslag van den Secretaris.

Maandag 26 Juni hield ons Genootschap te Gouda in het hôtel «de Zalm» zijne jaarvergadering, waarbij tegenwoordig waren de heeren: C. BEELAERTS VAN BLOKLAND, DUCROCQ, EVELEIN, HIJMANS, KAM, VAN KERKWIJK, KNOTTENBELT, SCHARP, A. SCHULMAN, TIMMERS, WIENECKE, DE WITT HAMER; terwijl mej. DE MAN en de heeren CAREL BEGEER, BRUYNESTEYN, KOCH, VAN LIS, VAN MEEUWEN, RODBARD, SAAYMANS VADER, M. SCHULMAN, TER GOUW en VOET bericht van verhindering gezonden hadden.

Wegens ongesteldheid van den voorzitter werd de vergadering gepresideerd door den vice-voorzitter Jhr. C. BEELAERTS VAN BLOKLAND, die de aanwezigen welkom heette en de in het afgelopen jaar overleden leden de heeren J. v. AKEN DE WAARD, VAN DOORNINCK, DE STUERS en ADR. BOM herdacht. Door 't overlijden van laatstgenoemde verloor 't Genootschap den laatst overgebleven oprichter. Tot buitengewone leden werden gekozen de heeren Jhr. Mr. E. DE BRAUW te 's-Gravenhage, J. A. A. GERRITSEN te Zeist, K. MEZGER te Domburg en Mr. J. A. VERSPYCK MIJNSSEN te 's-Gravenhage, tot gewone leden de heeren Mr. P. C. J. A. BOELES, J. C. WIENECKE en H. D. DE WITT HAMER.

De rekening van den penningmeester, nagezien door de heeren DE WITT HAMER en A. SCHULMAN, werd accoord bevonden en sloot met een batig saldo van f 232.71⁵. Het jaarlijksche regeeringssubsidie van f 100.— mochten wij ook weder voor 1916 ontvangen, terwijl

voor den derden jaargang van het Jaarboek een crediet van *f* 800.— werd toegestaan. De aanzienlijke stijging der papierprijzen en de veel hoogere kosten der clichés, maken dat er groote zuinigheid betracht moet worden, en hoopt de Commissie van Redactie, dat de schrijvers van geïllustreerde artikelen althans een deel der cliché-kosten voor hunne rekening zullen nemen, zoodat de omvang van het Jaarboek niet minder zal behoeven te zijn dan de vorige jaargangen.

De heer SCHARP werd als lid voor de Redactie van 't Jaarboek herbenoemd, terwijl ook de heer DUCROcq als conservator bij acclamatie herkozen werd. Uit diens verslag bleek, dat de verzameling vermeerderd was met een drietal moderne munten, terwijl de aanwinsten der bibliotheek zich bepaalden tot eenige overdrukken, benevens verslagen en de vervolgen der tijdschriften, die ons Genootschap in ruil tegen ons Jaarboek ontvingt. Eene vaste beslissing omtrent de plaats der zomervergadering voor 1917 werd niet genomen, het bleek dat vele der leden het meeste er voor voelden om zoo mogelijk op een Zaterdag te vergaderen en dan in eene kleine stad of op een dorp in een fraaie omgeving. Voorgesteld werd b.v. te Muiden of te Naarden samen te komen en het Muiderslot te bezoeken. De heer SCHARP liet een fraaie serie antieke Romeinsche munten uit zijne verzameling rondgaan, waarbij hij eenige toelichtingen gaf; de heer WIENECKE toonde eenige weinig bekende penningen, die zich in particulier bezit bevinden, terwijl vooral de belangrijke verzameling papieren munten in Fransche, Duitsche en Oostenrijksche gevangenkampen uitgegeven, eigendom van den heer A. SCHULMAN, met belangstelling bezichtigd werd.

Alvorens de vergadering te sluiten richtte de waarnemende voorzitter zich tot den heer G. M. KAM en herinnerde er aan, dat deze slechts enkele dagen later (29 Juni) zijn 80sten geboortedag hoopte te herdenken. Dit feit was aanleiding geweest voor den heer WIENECKE om zijn talent belangeloos beschikbaar te stellen tot het maken van eene plaquette, het borstbeeld van den Jubilaris vertoonende. De heer CAREL BEGEER bood aan voor 't maken der stempels te zorgen en — het resultaat van beider samenwerking kon hij thans den heer KAM aanbieden als een bewijs van de sympathie onzer leden voor den nestor der oudheidkundigen. De heer KAM bedankte met eenige hartelijke woorden voor dit bewijs van vriendschap, dat hij zeer op prijs stelde, en verzocht den heer WIENECKE zijn dank ook aan den heer BEGEER te willen overbrengen.

Een exemplaar in zilver en brons van de hierbij afgebeelde plaquette werd den heer KAM aangeboden,

terwijl op de keerzijde de volgende opdracht ingestempeld was: HET — KON. NEDERLANDSCH — GENOOTSCHAP — VOOR — MUNT- EN PENNINGKUNDE — AAN ZIJN — HOOGGE- ACHT — MEDELID.

Voor leden en belangstellenden werden, met toestemming van den heer KAM, afslagen in brons verkrijgbaar gesteld.

Na afloop der vergadering begaven de leden zich naar het Museum van Oudheden, waar in de eerste plaats de verzameling munten en penningen, de collectie op admiraal ZOUTMAN betrekking hebbende, de oude wapenen en glazen, de beroemde beker van JACOBA VAN BEIEREN en ten slotte het fraaie schilderstuk van FERD. BOL bezichtigd werden. Hierop volgde een bezoek aan de bekende pijpen- en aardewerkfabriek der firma GOEDEWAAGEN EN ZOON, waar de oudste firmant de aanwezigen rondleidde door de voornaamste zalen der fabriek. De verschillende bewerkingen die de pijpen ondergaan, van het maken van den ruwen vorm tot het bakken toe, werden den leden getoond, terwijl ook een vluchtige blik kon geworpen worden in de fabriek, waar de verschillende gebruiksvoorwerpen van aardewerk werden vervaardigd. Een kort bezoek aan de St. Janskerk, waar de wereldberoemde kerkglazen bewonderd werden, besloot den dag.

Een tweede vergadering werd Zaterdag 21 October te Amsterdam gehouden in de zaal van het Kon. Oudheidkundig Genootschap. Hier waren tegenwoordig de leden CAREL BEGEER, DUCROCQ, HOYNCK VAN PAPENDRECHT, VAN KERKWIJK, KNOTTENBELT, SASSE VAN YSSELT, SCHULMAN, SCHARP, SNOECK, VERSPYCK MYNSSEN en DE

WITT HAMER. Bericht van verhindering was ingekomen van mej. DE MAN en van de heeren CORN. BEGEER, BRUYNSTEIN, EVELEIN, HYMANS, MEZGER, TER GOUW en VOET.

Gelukkig was onze voorzitter thans weder hersteld en bracht in herinnering, dat het Kon. Oudheidkundig Genootschap reeds voor onze eerste jaarlijksche vergadering, 12 Juni 1892 gehouden, hare zaal aan ons Genootschap afstond. Thans zou het de laatste keer zijn dat wij er zouden vergaderen, daar de zaal eene andere bestemming kreeg. Door de goede zorgen van den heer SCHARP waren een aantal prenten, betrekking hebbende op het Museum Amstelkring, de bekende gewezen R. C. kerk op den O. Z. Voorburgwal, deel uitmakende van den atlas van het Oudheidkundig Genootschap, tentoongesteld. De leden konden zich, alvorens het bezoek aan het Museum werd gebracht, eene voorstelling maken van den tegenwoordigen en vroegeren toestand van dit zoo eigenaardige museum, terwijl de heer SCHARP nadere toelichtingen gaf omtrent het tentoongestelde. In «Amstelkring» werden de leden ontvangen en rondgeleid door den heer J. F. M. STERCK, die de belangrijke voorwerpen, waaraan dit museum zoo rijk is, den aanwezigen toonde. Naast den «verborgen preekstoel» en het «geheime altaar», waarvan, toen den Katholieken het uitoefenen hunner godsdienstige plechtigheden verboden was, in het geheim de mis werd opgedragen, werden de oude schilderijen en portretten en het fraaie oude kerkzilver met belangstelling bezichtigd. Zeer de aandacht trok de rijke serie penningen op het katholicisme betrekking hebbende en wel in de eerste plaats de reeks sterfpenningen van

Amsterdamsche pastoors, waaraan het museum zeer rijk is. ¹⁾

Het in Augustus overleden lid ALPHONSE DE WITTE, de verdienstelijke Belgische numismaat, die ook in het Tijdschrift en het Jaarboek van het Genootschap belangrijke artikelen had geschreven, werd door den voorzitter herdacht. Tot nieuwe leden werden gekozen de heeren CHR. BEELS, te Amsterdam; R. A. KAISER, te Huis ter Heide; C. W. H. VERSTER, te Driebergen; J. W. A. VAN VOORST VADER, te Hilversum en H. SIMONSZ, te Harlingen.

Naast eene reeks Fransche en Duitsche oorlogspenningen werden den aanwezigen getoond eenige zilveren ducats en veelvouden van gouden dukaten, in 1672 en 1673 te Amsterdam geslagen in het gebouw, ter plaatse waar thans vergaderd werd. Vele dezer stukken, die meer als gedachtenismunten dan als noodmunten moeten beschouwd worden, dragen op den kant en relief het omschrift: TER GEDACHTENIS VAN DE MUNTE VAN AMSTERDAM.

Na het dejeuner werd de vergadering voortgezet, en gaf de voorzitter het woord aan den heer H. J. SCHARP tot het houden van zijn voordracht over de munten van het Romeinsche rijk.

Spreker wijst er op, dat de Romeinsche munten de eerste zijn geweest, die de belangstelling van wetenschappelijke mannen hebben opgewekt en dat die belangstelling tot op heden is gebleven.

Vooraf de laatste tien jaren ging de kennis dier munten met reuzenschreden vooruit.

¹⁾ Eene beschrijving dier penningen, van de hand van den heer W. K. F. ZWIERZINA, komt voor in jaargang 1910 van het *Tijdschrift voor Munt- en Penningkunde*, p. 108.

Groot zijn de verdiensten van den Frankfurter monetoloog Dr. jur. E. J. HÄEBERLIN, van wiens prachtwerk over het Aes grave (zwaargeld) van het oude Italia een aantal platen circuleerden, vergezeld van eenige dezer merkwaardige gegoten bronzen stukken, sommige bijna 300 gram zwaar, die men op het eerste gezicht ternauwernood voor munten zou aanzien.

Een kort overzicht van de muntstelsels, die van omstreeks 335 tot 268 vóór Chr. zoowel te Rome als te Capua in zwang waren, werd gegeven.

Het jaar 268 vóór Chr. zag de eerste denarius, die eeuwen lang de wereldmunt zou blijven.

De nu vertoonde munten — dus de eigenlijke Republikeinsche — waren in hoofdzaak gerangschikt volgens het systeem door H. A. GRUEBER, toegepast met betrekking tot de munten der verzameling in het British Museum, n.l. in chronologische volgorde, in afwijking met de meeste collecties, die ze alphabetisch rangschikken naar de namen der muntmeesters, eene onwetenschappelijke en verouderde methode.

Ook de nu volgende Keizerlijke munten werden chronologisch vertoond. De aanduiding van het Consulaat, het Tribunaat en de vermelding der waardigheid van Imperator, gevolgd door een cijfer, zijn hier de richtpunten.

Bij de munten circuleerden een aantal afbeeldingen van Keizers, teneinde te kunnen wijzen op de treffende gelijkenis der beeldenaars. Verschillende standbeelden en borstbeelden toch heeft men alleen kunnen identificeren door vergelijking met de beeltenissen op de munten, die de namen der Keizers aangaven.

Gewezen werd op het systeem van den Oostenrijker

OTTO VOETTER om Romeinsche munten op beknopte, doch niettemin zeer duidelijke wijze te beschrijven, een soort van stenographie dus. De voornaam en luxueus uitgevoerde catalogus van het «Schottenstift» te Weenen werd als een voortreffelijk voorbeeld van de toepassing van dit in ons land vrijwel onbekende systeem getoond:

Bij de munten van het «Bas-Empire» werd gewezen op de muntletters op het geld voorkomende, die vooral in den laatsten tijd veel belangstelling in monetologische kringen hebben gewekt, veel pennen in beweging hebben gebracht, doch waaromtrent het laatste woord nog lang niet is gesproken.

Het verval van het eens zoo machtige Rijk vindt zijn weerspiegeling in de munten:

Goud verdwijnt nagenoeg, het zilver wordt biljoen, ja zelfs verschijnen in zilver gekookte kopermuntjes. De «grootbronzen» met de prachtige koppen en de schitterende symbolische voorstellingen maken plaats voor kleine koperstukjes met poppenkopjes en conventionele voorstellingen met weinig variatie:

En in den Byzantijnschen tijd, die nu volgt en waaruit slechts enkele stukken bij wijze van voorbeeld worden getoond, is dit verval nog duidelijker merkbaar.

Vele platen en een groot aantal munten uit de verzameling van den spreker helderen de voordracht, die met groote aandacht gevolgd werd, op.

Een catalogus van alle bekende Romeinsche keizerlijke munten wordt door den spreker bewerkt. Een klein deel van dezen reuzenarbeid, die geheel op de wijze van het «kaartsysteem» is ingericht en vele duizende fiches bevatten zal, is nog slechts gereed (ruim 2000)

en worden enkele exemplaren den aanwezigen bij wijze van voorbeeld getoond en het eenvoudige en praktische van het door hem gevolgde systeem duidelijk gemaakt.

De voorzitter dankte den spreker voor zijn boeiende en leerzame voordracht en spreekt den wensch uit, dat deze het door hem medegedeelde in een artikel zal vastleggen en dit voor den vierden jaargang van ons Jaarboek zal afstaan. Dit wordt door den heer SCHARP toegezegd, zoodat wij als hoofdartikel van het Jaarboek voor 1917 een zeerbelangrijk opstel mogen verwachten over de muntgeschiedenis van het oude Roma. Voorzeker zullen onze leden van dit bericht met des te meer genoegen kennis nemen, daar de Romeinsche numismatiek door ons Genootschap zeker tot dusverre zeer stiefmoederlijk behandeld is.

Ten slotte een enkel woord over den toestand van ons Genootschap. Dankbaar mag geconstateerd worden, dat in 't afgelopen jaar geen enkel lid door bedanken ons ontrouw geworden is. Op onze zomervergadering mochten wij vier, op de najaarsvergadering vijf nieuwe leden in onzen kring opnemen. Met goeden moed gaan wij dan ook het nieuwe vereenigingsjaar weder in, hopen de belangstelling onzer leden voor de numismatiek moge toenemen, en wij op het einde van 1917 een minstens evengroot aantal nieuwe leden zullen te boeken hebben als thans.

's-Gravenhage, October 1916.

A. O. VAN KERKWIJK.

**Aanwinsten numismatische verzameling
en bibliotheek.**

Munten.

1915. Nederland. 10 ct.
Geschenk J. C. WIENECKE.
1915. België. 10 centimes. Zink.
1915. Stad Gent. 50 centimes.
Geschenk Mej. M. G. A. DE MAN.

Boeken.

- Het Neuzengilde of dat van Nazarius of Nazareth,
door MARIE G. A. DE MAN.
Geschenk Mej. M. G. A. DE MAN.
- Manuale elementare de Numismatica. 5^e Ed.
Geschenk U^o HOEPLI.
- Twaalfde jaarverslag der Rijkscommissie tot het
opmaken en uitgeven van een inventaris en eene be-
schrijving van de Nederlandsche monumenten van
Geschiedenis en Kunst 1914.
Geschenk Commissie.
- Verslag van het Museum van Oudheden te Rotterdam
over het jaar 1914.
Geschenk Commissie.
- Verslag der Commissie ter verzekering eener goede
bewaring van Gedenkstukken van Geschiedenis en
Kunst te Nijmegen, over het jaar 1914.
Geschenk Commissie.
- Verslag Koninklijk Penningkabinet over 1914.
Geschenk van den Directeur.
- Verslag Museum van Oudheden te Groningen. 1915.
Geschenk Commissie.

Door ruiling met ons Jaarboek:

Maandblad van het Genealogisch-Heraldisch Genootschap «de Nederlandsche Leeuw». Jrg. 33, 6—12. Jrg. 34, 1—2.

Bulletin van den Oudheidkundigen Bond. Jrg. 8, 3—6.

Tijdschrift van het Bat. Gen. van Kunsten en Wetenschappen. Deel 57. Afl. 1—4.

Notulen van de Algemeene- en Directie-vergaderingen van het Bat. Gen. v. K. en W. Deel 53. Afl. 1—3.

Rapporten van den Oudheidkundigen Dienst in Ned. Indië. 1914. 1° D.

Nadere aanvullingen en verbeteringen op de bijdragen tot de kennis van het Midden-Maleisch (Bésémáhsch en Sërawajsch) dialect, door O. L. HELFRICH.

Monatsblatt der Numismatischen Gesellschaft in Wien.

Mitteilungen der Oesterr. Gesellsch. für Münz- und Medaillen-Kunde.

Kunsthistorische Sammlungen des Allerhöchsten Kaiserhauses. Münz- und Medaillensammlung. Abteilung für Mittelalter und Neuzeit. Berichten über die Jahre 1913 bis 1915.

Von Oester. Gesellsch. für Münz- und Medaillen-Kunde.

Mitteilungen der Bayerischen Numismatischen Gesellschaft.

Berliner Münzblätter.

SPINK and Son's Monthly Numismatic Circular.

Prijs-catalogi. C. F. GEBERT te Nürnberg en N^o MAJER te Venetie.

Amsterdam, Juni 1916.

De Conservator

H. G. DU CROCQ.

LEDENLIJST

(NOVEMBER 1916).

Achter de namen der leden is vermeld welk gedeelte van de munt- en penningkunde door hen beoefend wordt.

EERE-LEDEN.

- | | Dagteekening
van benoeming. |
|--|--------------------------------|
| Z. M. VICTOR EMMANUEL III, Koning van Italië. | 16 Juni 1901. |
| Vicomte B. DE JONGHE, Président de la Société royale de Numismatique de Belgique, rue du Trône 60, Ixelles. | 17 Juni 1894. |
| (Belgie, Nederlandsche provinciën Limburg en Noord-Brabant, verder Gallische, Merovingische, Karolingische en oud-Grieksche M. ¹⁾) | |

GEWONE LEDEN.

C. W. BRUINVIS, Voorzitter der Commissie voor het Stedelijk Museum, Oudegracht 184, Alkmaar.	12 Juni 1892.
(Stad Alkmaar en Alkmaarders, M. G., noodmunten, loodjes, draagteekens).	
J. H. E. H. GERADTS, Burgemeester, Kasteel Aerwinkel, Posterholt (L.)	12 Juni 1892.
(Nederlandsche prov. Limburg, M. G., gouden Rom. M.)	
Mejuffrouw MARIE G. A. DE MAN, Conservatrice van het Munt- en Penningkabinet van het Zeeuwsch Gen. der Wetenschappen, St. Pieterstraat 39, Middelburg.	12 Juni 1892.

¹⁾ De afkortingen beteekenen: M = munten, G = gedenkpenningen.

- (Graafschappen Holland en Vlaanderen M. — Prov. Zeeland, M. G., noodmunten, loodjes, draagteekens, muntvondsten. — Nederland loodjes.)
- Jhr. C. H. C. A. VAN SYPESTEYN, Parkstraat 87, 's-Gravenhage. 12 Juni 1892.
(Steden 's-Gravenhage en Haarlem, G., penningen en penningplaten uit het oogpunt van kunst).
- H. G. DU CROOQ, Leidschegracht 11, Amsterdam. 17 Juni 1894.
(Nederland en Koloniën, België tot 1830, G.)
- W. K. F. ZWIERZINA, Ontvanger der Registratie en Domeinen, Leiden, Groenhovenstraat 8. 16 Juni 1895.
(Nederland, G. en draagteekens, in het bijzonder die geslagen nà 1863).
- Jhr. Mr. M. W. SNOECK, Subst.-Officier van Justitie, Koestraat, Zwolle. 16 Juni 1897.
(Prov. Noord-Brabant, M. en G.)
- J. E. TER GOUW, Nassaulaan 8, Hilversum. 16 Juni 1899.
(Nederland en Koloniën, België, M.)
- Jhr. Mr. P. L. VAN MEEUWEN, Vice-President van de Arrondissements-Rechtbank, Bezuidenhout 60, 's-Gravenhage. 16 Juni 1899.
(Prov. Noord-Brabant, M., G.)
- Jhr. Mr. F. BEELAERTS VAN BLOKLAND, buitengewoon gezant en gevolmachtigd Minister, Peking. 18 Juni 1904.
(Nederland, G., in het bijzonder familiepenningen).
- A. O. VAN KERKWIJK, Directeur van het Koninklijk Kabinet van Munten, Penningen en Gesneden Steenen, Nassaulaan 22, 's-Gravenhage. 18 Juni 1904.
- Jhr. Mr. A. F. O. VAN SASSE VAN YSSELT, lid van de 2^e Kamer der Staten-Generaal, Raadsheer in het Gerechtshof, lid van den Hoogen Raad van Adel, Oranje-Nassaulaan, 's-Hertogenbosch. 15 Juni 1905.
- G. M. KAM, Berg-en-Dalscheweg, Nijmegen. 16 Juni 1907.
(M. in de omstreken van Nijmegen gevonden).

- Mr. E. H. HIJMANS, Subst-Officier van Justitie,
Nassauplein 28, Alkmaar. 19 Juni 1910.
(M. G. in het algemeen).
- Prof. Jhr. Dr. J. SIX VAN HILLEGOM, Amstel 218,
Amsterdam. 19 Juni 1911.
(Grieksche munten uit het oogpunt van beelden-
beschrijving. Nederland G. uit het oogpunt van
kunst).
- E. VOET JR., Busken Huetlaan 1, Bloemendaal. 19 Juni 1911.
(Nederland en Koloniën 1576—1840 M. G.)
- CAREL J. A. BEGEER, Oudegracht 17, Utrecht. 19 Juni 1911.
- H. J. SCHARP, Secretaris van het Kon. Oudh.
Genootschap, P. C. Hoofstraat 145, Amsterdam. 19 Juni 1911.
(Romeinsche M.)
- Mej. W. CANTER CREMERS, Schuitendiep, Groningen 19 Juni 1911.
- Dr. S. P. HAAK, Van Lawick van Pabststraat 119a,
Arnhem. 15 Juni 1912.
- Jhr. Mr. C. BEELAERTS VAN BLOKLAND, Afdeulings-
chef Centralen dienst S. S., Huize 't Hoogeveld,
Zeist. 25 Oct. 1913.
(M. in het algemeen).
- Dr. M. A. EVELEIN, Conrector aan het Gymnasium,
Crabethstraat 69, Gouda. 25 Oct. 1913.
- F. A. HOEFER, 2e voorzitter van „Gelre”, Hattem. 13 Juni 1914.
(Overijsel M.)
- Mr. P. C. J. A. BOELES, Conservator der Penning-
en Muntverzameling van het Friesch Genoot-
schap, Leeuwarden. 26 Juni 1916.
- J. C. WIENECKE, Stempelsnijder aan 's Rijks-Munt
te Utrecht, Parklaan 15, Zeist. 26 Juni 1916.
(Onderzoekingen en studiën van technischen
aard).
- H. D. DE WITT HAMER, 2e Helmersstraat 118,
boven, Amsterdam. 26 Juni 1916
(M. en G. in het algemeen).

BUITENGEWONE LEDEN.

- B. J. A. BRUYNESTEYN, van Weede van Dijkveldstraat 60, 's-Gravenhage. 18 Juni 1893.
(Nederland, in het bijzonder Holland, M.)
- Mr. W. M. VAN LANSCHOT, Ververstraat 299, 's-Hertogenbosch. 18 Juni 1893.
(Prov. Noord-Brabant, M. en G.)
- F. H. BON VAN VERSCHUER, Willemsplein 2, Arnhem. 18 Juni 1893.
- Jhr. H. E. RAM, Hoofd-Ingenieur van den Provinciaalen Waterstaat, Biltstraat 97, Utrecht. 17 Juni 1894.
(Prov. Utrecht, M. en G.)
- JAN HORDIJK JACZN., Voorstraat 410, Dordrecht. 10 Juni 1894.
- Mr. C. G. J. BIJLEVELD, Conservator van het Stedelijk Museum, Hersteeg 128, Nijmegen. 16 Juni 1896.
(Gelderland, in het bijzonder Nijmegen M. G., loodjes enz.)
- Mr. H. J. D. D. ENSCHEDÉ, Zijlstraat 27, Haarlem. 16 Juni 1896.
- A. HOLLESTELLE, Lid van de Provinciale Staten van Zeeland. Oudlandsche straat 436, Tholen. 16 Juni 1898.
(Nederland, muntstudiën).
- CORN L. J. BEGEER, Predikheerenkerkhof 5, Utrecht. 16 Juni 1899.
- R. J. M. M. A. Graaf DE GELOES D'EIJSDEN, Kamerheer i. b. d. van H. M. de Koningin, Burgemeester, Eijsden. 16 Juni 1899.
- Mr. A. L. C. KLEIJN, Laan Copes v. Cattenb. 54, 's-Gravenhage. 16 Juni 1899.
(Moderne G.)
- C. A. VAN WOELDEREN, Kapitein der Artillerie, Schuitenweg 3, Scheveningen. 16 Juni 1899.
(Nederland, M. en G.; Rome, M.)
- Mr. J. C. P. E. MENSO, Princessegracht 32, 's-Gravenhage. 9 Juni 1900
(Nederland, M.)
- Jhr. Mr. D. F. TEIXEIRA DE MATTOS, Plein 1813, N°. 4, 's-Gravenhage. 9 Juni 1900.
(Nederland, uitsluitend gouden M. der XIXe eeuw).

- Mr. N. P. VAN DEN BERG, Oud-President der Nederl.
 Bank, Plantage Middenlaan 60, Amsterdam. 9 Juni 1900.
- J. M. J. VAN LIS, Notaris, Wolvega. 9 Juni 1900.
 (Zeeland M., G., loodjes).
- HIDDE NYLAND, Koninginnegracht 36, 's-Gravenhage. 9 Juni 1900.
- G. J. BRENKMAN, Aalst 32, Lienden, G. 16 Juni 1902.
 (Holland, Utrecht, Gelderland, M. tot 1576,
 alle stukken, die in de Betuwe gevonden zijn).
- N. GILISSEN LEMAIRE, Markt 74, Maastricht. 16 Juni 1902.
 (Maastricht en omliggende Heerlijkheden,
 M., G.)
- Prof. W. GOOSSENS, Seminarie, Rolduc. 16 Juni 1902.
 (Limburg M. G. tot het einde der 18e eeuw).
- Mr. W. J. SAAIJMANS VADER, Burgemeester,
 Vrijenban. 16 Juni 1902.
- W. O. SWAVING, Gemeente-Archivaris, Middelburg. 16 Juni 1903.
- J. A. ROBBARD, Voorstraat, Dordrecht. 18 Juni 1904.
- H. J. BOEKEN Jz., van Eeghenstr. 187, Amsterdam. 16 Juni 1907.
- JAC. J. VAN GOOR, Catherijnesingel 3, Utrecht. 16 Juni 1907.
- P. I. B. RUIJS DE PEREZ, huize „Rodestein”,
 Bloemendaal. 7 Nov. 1908.
 (Noodmunten).
- H. L. A. BOUCKAERT, Inspecteur Belgisch Loods-
 wezen, Vlissingen. 13 Juli 1909.
 (Nederland, M. G.)
- Mr. TH. STUART, Heerengracht 507, Amsterdam. 13 Juli 1909.
- C. W. H. BAAED, Conservator van het Stedelijk
 Museum en van het Koninklijk Oudheidkundig
 Genootschap, Overtoom 355, Amsterdam. 10 Juni 1910.
- Mej. S. KOLFF, Herwijnen. 10 Juni 1910.
 (Nederland, G. tot 1713, Oranjepenningen).
- G. H. CRONE, Jan Luykenstraat 16, Amsterdam. 19 Juni 1911.
 (Nederland, G.)
- Mevr. Dr. J. GOEKOOFF—DE JONGH, Alexander-
 straat 17, 's-Gravenhage. 19 Juni 1911.
- J. KNOTTENBELT Tzn., Vondelstr. 154, Amsterdam. 19 Juni 1911.
 (Nederland, G.)

A. HOYNCK VAN PAPENDRECHT, Directeur van het Gemeente museum. Heemraadsingel 189, Rotterdam.	15 Juni 1912.
Mr. F. C. KOCH, Volontair aan het Gemeente-Archief, Westersingel 86, Rotterdam.	15 Juni 1912.
G. J. VAN OLST, huize „Stadwijk”, Ressen, (Geld.) (Gelderland, M. Rome M.)	15 Juni 1912.
W. Baron SNOUCKAERT VAN SCHAUBURG, Jan van Nassaustraat 96, 's-Gravenhage.	15 Juni 1912.
W. VAN REDE, Schiekade 11, Rotterdam. (M. en G. in het algemeen).	25 Oct. 1913.
Mr. W. E. J. Baron VAN BALVEREN, Arnhem.	13 Juni 1914.
A. SCHULMAN, Valeriusstraat 70, Amsterdam.	13 Juni 1914.
M. SCHULMAN, Valeriusstraat 131, Amsterdam.	13 Juni 1914.
A. P. TIMMERS, Gep. kolonel der Mariniers, Bazarstraat 13, 's-Gravenhage. (Nederlandsche militaire draagpenningen).	13 Juni 1914.
Jhr. H. BEELAERTS VAN BLOKLAND, Koninginnegracht 62, 's-Gravenhage. (Nederland, M. G.)	19 Juni 1915.
M. J. VAN WIJCK, Kousteenschedijk P. 3, Middelburg. (Nederland, G. Zeeland, M.)	19 Juni 1915.
Jhr. Mr. E. N. DE BRAUW, Advocaat en Procureur, Westeinde 28, 's-Gravenhage.	26 Juni 1916.
J. A. A. GERRITSEN, Zeist.	26 Juni 1916.
K. MEZGER, Villa „Irma”, Domburg.	26 Juni 1916.
Mr J. A. VERSPYCK MIJNSSSEN, Onder-Directeur van het Kon. Penningkabinet, van Boetzelaerlaan 139, 's-Gravenhage.	26 Juni 1916.
CHR. BEELS, Van Eeghenstraat 70, Amsterdam.	21 Oct. 1916.
R. A. KAISER, Huize „de Laan”, Huis ter Heide, (Utrecht.)	21 Oct. 1916.
H. SIMONSZ, Harlingen.	21 Oct. 1916.
C. W. H. VERSTER, Heraldicus, Driebergen, Huize „de Put”.	21 Oct. 1916.
J. W. A. VAN VOORST VADER, Hooge Naarderweg 42, Hilversum.	21 Oct. 1916.

BUITENLANDSCHE LEDEN.

V. DE MUNTER, Agent de la Banque nationale de Belgique, Lei 15, Louvain.	9 Aug. 1892.
AMÉDÉE DE ROISSART, Conseiller à la cour d'appel de Bruxelles, avenue de la Couronne 12, Ixelles.	9 Aug. 1892.
P. H. BORDEAUX, Avocat, 1 ^{er} adjoint au maire, Boulevard Maillot 98, Neuilly-sur-Seine.	24 Mei 1894.
ALBERT VISART DE BOCARMÉ, rue St. Jean 18, Bruges.	5 Juli 1894.
PIER PANDER, Beeldhouwer en Medailleur, via Nomentana 143, Roma.	8 Oct. 1899.
J. P. MOQUETTE, Conservator van het Munt- en Penningkabinet van het Bat. Gen. v. K. en W., Kebon Sirih 32, Weltevreden. (Ned-Indië, M. in den meest uitgebreiden zin, G. uit den Hindoe-tijd).	22 Mei 1900.
F. MAZEROLLE, Directeur de la Gazette num. franç. et de corresp. historique et archéol., avenue Niel 91, Paris.	16 Juli 1901.
GODEFROID DEVREESE, sculpteur-médailleur, rue Quinaux 11, Bruxelles.	18 Juli 1903.
GEORGE MACDONALD, Learmonth Gardens 17, Edinburgh.	18 Juli 1903.
L. FORRER, Hamilton road 11, Bromley, Kent.	29 Oct. 1904.
EM. DE BREIJNE, avenue Louise 12, Bruxelles.	5 Mei 1906.
JAMES BELMONTE, Mainzerlandstrasse 49, Frankfurt a./M.	15 Juni 1912.
A. R. FREY, New-York Numismatic Club, P. O. Box 1875. New-York City.	19 Juni 1915.

INHOUD.

	Blz.
Penningkundige geschiedenis der stad Haarlem, door Jhr. C. H. C. A. VAN SYPESTEYN	1
Een doosje met Zeeuwsch goudgewicht, door Mej. M. G. A. DE MAN.	98
Muntvondst te Olst (Overijssel), door A. O. VAN KERKWIJK	126
De Bonjol-Medaille, door A. P. TIMMERS.	158
Een onbekende Dubbele Daalder van Rekheim, door M. SCHULMAN	168
Over een onbekende Friesche munt van ALBRECHT VAN SARSEN en den oorsprong van het Friesche wapen, door Mr. P. C. J. A. BOELES	170
De Friesche muntmeester WILLEM VAN VIERSSEN, door A. O. VAN KERKWIJK	175
Korte Bijdragen	178
I. De verpachting der Zeeuwsche munt in 1601. II. Hondenpenningen bij hondsolheid. III. JAN REMMERSZ., medailleur A°. 1599.	
Boekbespreking	185
Muntverslag over het jaar 1915, Verslag Kon. Pen- ningkabinet 1915. Numismatiek in niet numismatische Tijdschriften.	
Levensberichten	190
ADRIAAN BOM, ALPHONSE DE WITTE.	
Verslag van den Secretaris.	194
Aanwinsten numismatische verzameling en bibliotheek	203
Ledenlijst	205
